

Nr 105.

Ankom till Riksdagens kansli den 9 maj, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om rätt för ägare till kronolotshemman att verkställa afsöndring från hemmanet.

(2:a Afd.)

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 33, har herr *Klas Malmborg* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i gällande författningar, att kronolotshemman tillkomme rätten att afsöndra intill en femtedel af ägovidden, med bibehållande af samma skyldighet för stamhemmanet, som förut ålåg detsamma.

Till stöd härför har anförts följande:

•Egnahemsfrågan har af såväl regering och Riksdag som den stora allmänheten i vårt land omfattats med allt större intresse. Alla torde vara ense därom, att egna hem åt så många som möjligt af vårt lands innebyggare är ett af de viktigaste villkoren för vårt folks trefnad och andliga såväl som ekonomiska framåtskridande. Också har man sökt befrämja denna sak, bland annat, genom att i största möjliga utsträckning bereda tillfälle till afsöndringar från såväl enskildes som kronans egendomar, nu senast genom den förra året antagna ecklesiastiska boställsordningen, enligt hvilken vissa prästerliga boställen få styckas till egnahemstomter. En fortsättning på denna väg synes vara på det högsta att rekommendera. Bland de s. k. kronolotshemmanen finnas många, som äro för afsöndring till egnahemslägenheter synnerligen lämpliga. Men härvidlag ställer sig lagstiftningen hindrande, i det att genom det kungl. brefvet af den 19 augusti

1823 är stadgad, att dessa hemman ej få klyfvas eller mindre delar och tillhörigheter därifrån afsöndras. Då med dessa hemman följer lotsningsskyldighet, är det klart, att ofvannämnda bestämmelse tillkommit för att förhindra, att hemmanets värde så skulle sjunka, att det ej kunde bära lotsningsskyldigheten. Då emellertid dessa i regel välbelägna hemman, hvilka sedan den långa tid tillbaka, då desamma genom skatteköp förvärfvades, i värde flerdubblats, torde numera ej den ringaste risk förefinnas att i någon mån ändra dessa alltför stränga villkor. För andra i enskild ägo varande eller under stadgad åborätt upplåtna jordegendomar är genom lagen den 27 juni 1896 tillåtet att fränkilja och försälja intill en femtedel af ägovidden, och denna rätt är i en del fall, såsom då det gällde afsöndring till egnahemslägenheter i vissa län, utsträckt utöfver en femtedel af ägovidden. Det synes mig både lämpligt och rimligt, att det beträffande kronolotshemman gjordes samma bestämmelse i afseende å rätten att afsöndra, nämligen att äfven härvidlag tilläts att fränkilja och försälja intill en femtedel af ägovidden, dock med bibehållande af samma lotsningsskyldighet för stamhemmanet. En sådan ändring skulle, utan att medföra någon risk med afseende på lotsningsskyldigheten, befrämja den betydelsefulla egnahemsfrågan, då dessa hemman i regel äro belägna vid hamnplatser och större samhällen, där efterfrågan på egnahemslägenheter är särskildt stor.»

Utskottet.

Utskottet har inhämtat, att enligt lotsjordeböckerna antalet lotshemman och lotslägenheter af skattenatur utgör 144, däraf 8 lägenheter. Af de under åborätt upplåtta kronolotshemman, hvilka afses i § 2 punkt 6 i kungl. förordningen den 9 juli 1862 angående lotshemman och boningsplatser för lotsar, återstår numera endast ett enda, nämligen hemmanet Gåsholma nr 1 i Gäfleborgs län. Öfriga lotshemman och lotslägenheter äro i jordeboken upptagna bland kronoegendomar under allmän disposition och kunna således icke skatteköpas. Slutligen finnes ett fåtal lotshemman af frälsenatur, beträffande hvilkas lotsningsskyldighet stadgas i § 5 af nämnda kungl. förordning.

Vidare har utskottet inhämtat, att utaf ofvanberörda lotshemman och lotslägenheter af skattenatur, hvilka äro belägna inom Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands och Västerbottens län, följande icke för närvarande torde tagas i användning af lotverket, nämligen: inom Östergötlands län: Gräntzö, Lindö och Lindöja i Jonsbergs socken samt Kettilö och Håskö i Gryts socken; inom Kalmar

län: Öro i Misterhults socken samt Våldö nr 1, 2 och 3 och Mölstadås i Mölstadås socken; inom Blekinge län Långöra, Ungskär och Stenshamn i Thorshamns socken samt Saxemora i Ronneby socken; samt inom Göteborgs och Bohus län: Traveröd i Västra Frölunda socken, Askerö Östergården, Västergården och Mellangården i Norums socken samt Fläskön i Qville socken.

Hemmanen Kettilö och Håskö hafva genom kungl. bref den 7 november 1879 befriats från lotsningsskyldighet mot erläggande af visst belopp. Beträffande hemmanen Våldö nr 1—3 har genom kungl. bref den 5 december 1884 förordnats, att, sedan äganderätt till ett af Våldö hemmansägare upplåtet område och en därtill belägen utkiksplan blifvit åt lotsverket förvärfvad samt den sålunda uppkomna lotsplatsen hunnit för sitt ändamål behörigen bebyggas, ifrågavarande hemman skulle befrias från dem åliggande lotsningsskyldighet.

Såsom framgår af förestående utredning, finnas bland lotshemman- och lägenheter af skattenatur vissa, som icke tagas i användning för lotsskyldigheten. Att det oaktadt äfven för dessa hemman och lägenheter gäller den genom vissa äldre författningar meddelade bestämmelsen, att skatteköpta kronolotshemman icke få klyfvas eller afsöndringar från dem verkställas, torde vara klart. Beträffande åter de fall, där Kungl. Maj:t på vissa villkor medgifvit befrielse från lotsningsskyldighet, torde däremot nämnda bestämmelse hafva upphört att äga tillämpning på de sålunda frigjorda hemmanen.

Berörda bestämmelse, att skatteköpta kronolotshemman icke få klyfvas eller afsöndringar från dem verkställas, har lämnats orubbad af senare lagstiftning angående hemmansklyfning och jordafsöndring, och hvad sålunda finnes stadgadt torde äga motsvarande tillämpning i fråga om det på senare tider införda institutet ägostyckning. Detta torde, på sätt jämväl motionären framhållit, äga sin grund däri, att den ifrågavarande fastigheter åliggande lotsskyldigheten må kunna behörigen fullgöras.

Beträffande de lotshemman och lotslägenheter, som icke tagas i användning af lotsverket, synes, enligt utskottets förmenande, förutsättningen för nämnda inskränkning i fråga om rätt till hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring icke längre förefinnas, utan torde dessa hemman och lägenheter utan olägenhet kunna i berörda afseende likställas med andra under enskild äganderätt varande fastigheter. Beträffande åter de lotshemman och lotslägenheter, hvilka tagas i anspråk för utgörande af dem åliggande lotsningsskyldighet, tilltror sig utskottet icke för närvarande

kunna bedöma, huruvida en ägarne till dessa hemman och lägenheter medgifven rätt till hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring i samma omfattning, som gäller i fråga om andra enskilda tillhöriga fastigheter, skulle kunna äfventyra den ifrågavarande hemman och lägenheter åliggande lotsningsskyldigheten. För bedömande af denna fråga är en utredning gifvetvis behöflig, hvilken icke lärer kunna ske annorledes än genom Kungl. Maj:ts försorg. Utskottet är emellertid af den uppfattningen, att åtminstone i fråga om vissa hemman och lägenheter, därest rätt i ofvanberörda afseende medgäfves, samma trygghet för lotsskyldighetens fullgörande alltjämt skulle förefinnas.

På grund af det anförda och då utskottet i likhet med motionären anser, att egnahemsrörelsen skulle främjas, därest lotshemman och lotslägenheter i förevarande afseende medgäfves samma rätt som andra under enskild äganderätt varande fastigheter, får utskottet i anledning af förevarande motion hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i hvilken omfattning och under hvilka villkor — med hänsyn till de särskilda skyldigheter mot det allmänna, som påhvila lotshemman och lotslägenheter — dessa fastigheter må kunna i fråga om rätt till klyfning, styckning och afsöndring likställas med andra under enskild äganderätt varande fastigheter, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en dylik utredning kan föranleda.

Stockholm den 9 maj 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.
